

ПРАВознавство

УДК 340.12

ЗАКОНОДАВЧА ТЕХНІКА: ПОНЯТТЯ ТА СОЦІАЛЬНЕ ЗНАЧЕННЯ

А. С. Багатко

здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня, група ПР-41
навчально-науковий інститут права

Науковий керівник – старший викладач В. В. Сахнюк

*Національний університет водного господарства та природокористування,
м. Рівне, Україна*

У статті проаналізовано основні теоретичні підходи до визначення поняття «законодавча техніка», наведені її основні визначальні ознаки, серед яких по-перше, законодавча техніка являє собою певну систему правил; по-друге, ці правила мають своє підзаконне закріплення; по-третє, їх дотримання чи не дотримання впливає на якість законодавства загалом і конкретного закону, зокрема; по-четверте, вони врегульовують технічні та змістовні вимоги до законопроектів. Встановлено соціальне призначення законодавчої техніки.

Ключові слова: законодавчий процес, законодавча техніка, правила законодавчої техніки, соціальне призначення.

The article analyzes the main theoretical approaches to the definition of the concept of "legislative technique", its main defining features are given, among which, first, legislative technique is a certain system of rules; secondly, these rules have their own statutory consolidation; thirdly, their compliance or non-compliance affects the quality of legislation in general and a specific law in particular; fourth, they regulate the technical and substantive requirements for draft laws. The social purpose of the legislative technique has been established.

Keywords: legislative process, legislative technique, rules of legislative technique, social purpose.

Якість нормативно-правового матеріалу має неабияке значення і впливає на провозастосування та правореалізацію. В цьому контексті ключова роль належить саме законодавчій техніці, яка включає систему засобів та способів створення законопроектів, що відповідатимуть усім формальним та змістовним вимогам і в кінцевому результаті призведуть до ефективного втілення в життя законодавчих норм та дотримання їх відповідними суб'єктами.

Мета статті - з'ясувати зміст законодавчої техніки через визначення його поняття та суттєвих ознак, а також встановити соціальне значення законодавчої техніки.

Теорія права має плюралізм думок щодо поняття «законодавча техніка», яке в той же час активно використовується науковцями та практиками. Аналіз наукової літератури дозволяє виокремити наступні визначення. На думку академіка права М. В. Цвіка, «під законодавчою технікою треба розуміти сукупність юридичних засобів, прийомів і правил розробки, оформлення, опублікування і систематизації нормативно-правових актів» [4, С. 269]. Як бачимо, у визначенні автор розглядає законодавчу техніку як певну методологію законодавчого процесу.

Науковець Л. М. Бойко, під законодавчою технікою пропонує розуміти чисто технічні моменти підготовки проектів нормативних актів, тобто все, що стосується методики

складання правових актів, їх оформлення» [1, С. 10]. Тобто ним акцентується увага саме на інструментальному аспекті законодавчої техніці.

На думку Ж. О. Дзейко, законодавча техніка – це система засобів і правил створення законів та здійснення їх систематизації (у формах кодифікації та консолідації) з метою забезпечення їх якості та ефективної реалізації [7, С. 11]. На наше переконання автором охарактеризовано і змістовну і формальну сторону законодавчої техніки і воно найкраще відображає всі суттєві ознаки досліджуваного поняття.

А. Ткачук характеризує законодавчу техніку як систему правил, що використовуються і є спеціально призначеними для пізнавально-логічного й нормативно-структурного формування правового матеріалу та підготовки тексту закону [9, С. 268].

В запропонованих визначеннях, ми можемо виокремити три основні підходи у визначенні поняття «законодавча техніка», а саме методологічний (як система способів і засобів); інструментальний (як система правил) та функціональний (через основне призначення). На наш погляд, усі три підходи є абсолютно виправданими.

У свою чергу у Правилах оформлення проектів законів та основних вимог законодавчої техніки, виданих у 2014 році Апаратом Верховної Ради України, у вступі розкрито поняття законодавчої техніки, як системи усталених теоретико-прикладних правил, вироблених на підставі багаторічної практики законотворчості, якими окреслено засоби і методи розробки та написання проектів законів, що забезпечують точну й повну відповідність положень, що викладаються, їх змісту і призначенню, вичерпний обсяг правового регулювання, ясність та доступність правового матеріалу тощо [6]. Вказана дефініція по суті поєднує три вище наведені підходи та узагальнює їх.

Для характеристики законодавчої техніки важливо також окреслити її основні ознаки. Так, Ж. О. Дзейко зазначає, що законодавча техніка характеризується тим, що: вона є порівняно самостійним елементом правової системи, який зумовлений її якісними та кількісними характеристиками; відповідає сутності права та законодавства, рівню розвитку правової системи; її застосування здійснюється в результаті свідомої, вольової діяльності вповноважених суб'єктів; її зміст охоплює систему засобів і правил створення та систематизації законів у формах кодифікації та консолідації; вона виступає у певних видах; її роль і значення виявляються у правотворчості та у правореалізаційній діяльності; вона ґрунтується на досягненнях юридичної (теорії права) та інших наук; її застосування має відбуватися в межах права, хоча воно не завжди є юридично регламентованим [3, С. 83].

Узагальнюючи, хочемо підкреслити наступне: по-перше, законодавча техніка являє собою певну систему правил, засобів та способів; по-друге, ці правила мають своє підзаконне закріплення; по-третє, їх дотримання чи не дотримання впливає на якість законодавства загалом і конкретного закону, зокрема; по-четверте, вони врегульовують технічні та змістовні вимоги до законопроектів.

Соціальне призначення законодавчої техніки можна простежити на різних стадіях, зокрема на етапі законотворення, а також на етапі правозастосування. Однією з необхідних умов ефективності законодавчого процесу на сучасному етапі суспільного розвитку є дотримання правил і засобів законодавчої техніки. Так, на етапі законотворення правила законодавчої техніки мають визначальну роль, адже дозволяє створити досконалий кваліфікований вид матеріалу, належним чином сформувавши правові приписи.

Щодо стадії правозастосування, то підкреслимо, що під нею розглядають здійснювану в процедурно-процесуальному порядку владно-організуючу діяльність компетентних державних органів і посадових осіб, яка полягає в індивідуалізації юридичних норм стосовно конкретних суб'єктів і конкретних життєвих випадків в акті застосування норм права [2, С. 37]. Взаємозв'язок правозастосування та законодавчої техніки проявляється в тому, що дотримання правил законодавчої техніки під час законодавчого процесу сприятиме

ефективній реалізації законів у повсякденному житті та власне досягненню цілей законодавця.

Ж. О. Дзейко також підкреслює, що сутність законодавчої техніки зумовлена тим, що у ній втілюються сутність права та законодавства, рівень розвитку правової системи та суспільства загалом. Законодавча техніка повинна слугувати закріпленню, забезпеченню та реалізації прав і свобод людини й громадянина, що можна вважати основним напрямом подальших відповідних досліджень. З огляду на це, основним призначенням законодавчої техніки є створення за допомогою її правил і засобів якісних за формою і змістом законів та їх систематизація (у формах кодифікації та консолідації), результатами застосування яких є закони, з метою ефективною реалізації цих законів [3, С. 86].

М. Савчин зазначає, що юридична техніка служить дисциплінуючим фактором, бар'єром, перешкодою на шляху абстрактних домагань або самоуправних дій, спрямованих на охоплення правового простору. Вона надає знання про конкретні умови застосування будь-якого правового акта, дії чи ситуації [8]. Отже, є підстави стверджувати, що юридична техніка є необхідним інструментом для зміцнення державної дисципліни, законності та сприяє встановленню правопорядку в суспільстві [5, С. 8].

В цьому контексті особливого значення набуває прийняття Закону України «Про нормативно-правові акти». І. Шутака з цього приводу зазначає, що відсутність Закону України про нормативно-правовий акт призводить до викривленого тлумачення норм права, що найбільш наочно виявляються у процесі застосування права. Закони пишуть не для юристів, а для звичайних людей, тому їх зміст має бути зрозумілий. Процес тлумачення відбувається переважно у свідомості людини у вигляді різних внутрішніх інтелектуально-вольових операцій (з'ясування вимог норм), які знаходять вираження зовні (роз'яснення) у вигляді інтерпретаційного акта, юридичної поради [10, С. 42].

Погоджуючись з важливим соціальним призначенням законодавчої техніки, вважаємо за потрібне відзначити наступне:

по-перше, засоби та правила законодавчої техніки посідають структуроутворюючу і системну роль в законопроектній діяльності;

по-друге, від рівня реального втілення в законодавчих актах засобів та правил законодавчої техніки залежить якість таких актів та їх ефективність.

Отже, не дивлячись на те, що законодавча техніка не є новим предметом дослідження у юридичній науці, процес її теоретичного вивчення триває. У наукових колах і далі точаться дискусії щодо розуміння поняття, правової природи та призначення законодавчої техніки. В той же час її важливість для сучасної законодавчої практики не викликає сумнівів. Соціальне значення законодавчої техніки знаходить свій вияв у правотворчості та в правореалізаційній діяльності.

1. Бойко Л. М. Совершенствование законодательной техники в условиях ускорения социально-экономического развития советского общества/ Л. М. Бойко. Ташкент, 1988. 92 с. 2. Гусаров С. М. Правозастосування в сфері законодавчої та нормотворчої діяльності. *Право.ua*. 2015. № 3. С. 35–42. 3. Дзейко Ж. О. Правова природа та сутність законодавчої техніки. *Соціологія права*. 2021. Випуск 2 (37). С. 82–86. 4. Загальна теорія держави і права: підручник для студентів юридичних вищих навчальних закладів / М. В. Цвік, О. В. Петришин, Л. В. Авраменко та ін.; За ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України М. В. Цвіка, д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України О. В. Петришина. Харків: Право, 2009. 584 с. 5. Мозолук-Бондар Л. М. Вплив юридичної техніки на зміцнення державної дисципліни: теоретичний аспект дослідження. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. Серія: Юридичні науки. 2021. Том 32 (71). № 1. С. 7–11. 6. Правила оформлення проектів законів та основні вимоги законодавчої техніки (Методичні рекомендації) URL: <https://zakon3.rada.gov.ua/rada/show/n0002451-06?lang=en> (дата звернення 29.10.2022). 7. Риндюк В. І. Законодавча техніка: поняття, форми, види, реалізація в Україні. автореферат дис. на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.01, Київ, 2008. 23 с. 8. Савчин М. Методологія порівняльного правознавства у контексті зближення правових культур та соціогуманітарного виміру права. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/5229> (дата звернення: 12.10.2022). 9. Ткачук А. Законодавча техніка : [навчальний посібник] / А. Ткачук. Київ : ІКЦ «Легальний статус», 2011. 268 с. 10. Шутака І. Юридична техніка і технологія: теорія та практика застосування. *Вісник Львівського університету*. Серія юридична. 2016. Випуск 63. С. 37–45.